

8 Hoe motiveer je mensen om zich in te zetten voor sociale gelijkheid?

Dr. Serena Does, dr. Belle Derks en prof. dr. Naomi Ellemers¹

Op belangrijke terreinen als inkomen, opleiding en gezondheid bestaan er nog steeds verschillen tussen sociale groepen (bijvoorbeeld autochtonen en allochtonen, mannen en vrouwen). Er is dus nog steeds sprake van sociale ongelijkheid. In dit hoofdstuk bespreken we ons onderzoek naar de motivatie van mensen om sociale ongelijkheid tegen te gaan. Met verschillende experimenten onderzochten we hoe mensen reageren wanneer sociale gelijkheid als een moreel ideaal of als morele verplichting wordt gepresenteerd. Samenvattend laten de resultaten uit deze experimenten zien dat het presenteren van sociale gelijkheid als een moreel ideaal in plaats van als een morele verplichting een effectieve strategie is om mensen te mobiliseren zich meer in te zetten om sociale ongelijkheid te verminderen. Ogenscheinlijk kleine verschillen in woorden kunnen grote implicaties hebben voor professionals in diversiteitsmanagement, beleidsontwikkeling en personeelzaken.

1. Introductie

Er zijn nog steeds grote verschillen tussen sociale groepen (bijvoorbeeld mannen, vrouwen, allochtonen, autochtonen) in termen van sociale status, opleiding, gezondheid en inkomen. Deze verschillen duiden op een systematische ongelijkheid tussen deze groepen in welzijn en de kwaliteit van leven (Western, Dwan & Kebonang 2005). Structurele factoren zoals etniciteit, seksuele oriëntatie en gender bepalen dus voor een deel belangrijke uitkomsten in een mensenleven, wat kan resulteren in sociale ongelijkheid (Dwan & Western 2003). Deze ongelijkheid tussen sociale groepen is niet te verklaren aan de hand van persoonlijke verschillen in aanleg, inspanningen of prestaties, maar toont aan dat het niet goed lukt ervoor te zorgen dat iedereen gelijke kansen krijgt of op dezelfde manier wordt behandeld.

¹ Dr. Serena Does werkt als postdoctoraal onderzoeker aan de afdeling psychologie van University of California, Los Angeles; prof. dr. Naomi Ellemers is hoogleraar sociale en organisatiepsychologie aan de Universiteit Leiden; dr. Belle Derks is universitair hoofddocent sociale en organisatiepsychologie aan de Universiteit Leiden.

Sociale verandering

Om mensen gelijkere kansen te geven is er dus sociale verandering nodig. Het reduceren van sociale ongelijkheid tussen groepen mensen vraagt om maatregelen die gelijke kansen op gebieden als gezondheid, onderwijs en arbeid bevorderen. Dit kan op allerlei verschillende manieren gebeuren, zoals het instellen van streefcijfers, het beschikbaar stellen van speciale voorzieningen voor leden van achtergestelde groepen, of het aanbieden van extra ondersteuning om achterstanden te compenseren. Voor wie ervan overtuigd is dat de huidige maatschappij iedereen al gelijke kansen biedt, lijken dit soort maatregelen op een vorm van (positieve) discriminatie. Dit type beleid gericht op sociale verandering wordt dan ook niet door iedereen als wenselijk gezien. Resultaten van sociaalpsychologisch onderzoek laten zien dat leden van groepen met hogere sociale status (zoals autochtone Nederlanders of mannen) over het algemeen minder positief zijn dan leden van groepen met lagere sociale status (allochtone Nederlanders, vrouwen) over maatregelen die als doel hebben sociale verandering te bewerkstelligen. Sociale status wordt namelijk vaak gezien als iets waarbij de winst van de ene groep een verlies voor de andere groep betekent. Hierdoor worden maatregelen om sociale verandering teweeg te brengen door leden van groepen met hogere status vaak geïnterpreteerd als een dreiging van statusverlies en ze roepen daardoor weerstand op (Esses, Dovidio, Jackson & Armstrong 2001). Dit is te verklaren vanuit de sociale identiteitstheorie (Tajfel & Turner 1986), die stelt dat mensen gemotiveerd zijn om de relatieve status van hun eigen groep te beschermen omdat zij een deel van hun eigenwaarde ontleen aan de groepen waarmee zij zich identificeren. Leden van meerderheidsgroepen kunnen hierdoor een bedreiging van hun sociale identiteit ervaren wanneer de relatief hogere status van hun groep op het spel staat (Scheepers & Ellemers 2005). Als gevolg hiervan hebben leden van meerderheidsgroepen de neiging weerstand te bieden tegen maatregelen die als doel hebben de positie van minderheidsgroepen te verbeteren.

Onderzoek laat inderdaad zien dat sociale identiteitsbedreiging ertoe kan leiden dat leden van hoge-statusgroepen zich negatiever opstellen tegenover lage-statusgroepen (Ellemers & Bos 1998). Mannen die zich bedreigd voelen in hun sociale identiteit, reageren bijvoorbeeld door vrouwen seksueel te intimideren (Maass, Cadinu, Guarnieri & Grasselli 2003). Daarnaast zijn leden van meerderheidsgroepen vaker tegenstanders van beleid dat gericht is op het vergroten van gelijke kansen tussen groepen (Lowery, Unzueta, Knowles & Goff 2006; O'Brien, Garcia, Crandall & Kordys 2010; Wilson 2006). In principe zijn leden van meerderheidsgroepen dus minder

geneigd om zich in te zetten voor sociale gelijkheid. Tegelijkertijd zijn juist zij potentieel waardevolle bondgenoten in de strijd om meer gelijkheid omdat deze groepen meer macht hebben en meer middelen kunnen inzetten om dit te bereiken dan minderheidsgroepen (Sidanius & Pratto 1999). Het is daarom van groot belang om interventies te ontwikkelen die de weerstand van meerderheidsgroepen ten aanzien van sociale verandering kunnen voorkomen en/of verminderen.

In ons onderzoek hebben wij ons gericht op het ontwikkelen van een interventie waarmee de manier waarop sociale gelijkheid wordt *gepresenteerd*, wordt aangepast. Hiermee wordt getest of het mogelijk is de houding van meerderheidsgroepen ten aanzien van gelijkheid en culturele diversiteit te beïnvloeden. Onze centrale voorspelling was dat wanneer het nastreven van sociale gelijkheid wordt gepresenteerd als een *kans* om het (morele) aanzien van de meerderheidsgroep te *vergroten*, dit de weerstand tegen dit soort maatregelen zal verminderen. Wij gaan in deze bijdrage in op de effecten van moraliteitsframing op attitudes ten aanzien van sociale ongelijkheid (2) en lichamelijke stressreacties die moraliteitsframing teweeg kan brengen (3). Daarna bespreken we het effect van diezelfde framing tijdens interacties tussen leden van de meerderheidsgroep met leden van een achtergestelde groep (4). Hierna volgen de conclusies (5). Voordat we daartoe overgaan, zetten we eerst de achtergrond en aanpak van ons onderzoek uiteen.

De moraliteit van gelijkheid

In het dagelijks leven wordt er vaak een beroep gedaan op moraliteit om het belang of de wenselijkheid van bepaalde acties, situaties of attitudes te benadrukken. Wanneer er in de politieke arena bijvoorbeeld sprake is van een 'moreel onderwerp', dan wil dat zeggen dat iemands houding ten aanzien van dat onderwerp geen kwestie van persoonlijke voorkeur is, maar wordt gezien als een kwestie van goed en fout – moreel versus immoreel. Onderzoek suggereert dat een beroep doen op moraliteit inderdaad een effectieve strategie is om mensen in beweging te krijgen. Moraliteit – de wens een goed mens te zijn – is namelijk een van de belangrijkste drijfveren van menselijk gedrag (Shavell 2002; Skitka, Bauman & Sargis 2005). Uit grootschalig onderzoek van mensen in verschillende culturen en landen komt naar voren dat morele waarden overal tot de belangrijkste principes in een mensenleven gerekend worden (Schwartz 1992). Inderdaad blijkt een morele overtuiging – de overtuiging dat iets goed of slecht is – een betere voorspeller van gedrag dan andersoortige overtuigingen of opvattingen

(Skitka et al. 2005). Dit belang van moraliteit is ook te zien op het groepsniveau. De waargenomen moraliteit van een groep hangt sterker samen met gevoelens van trots, tevredenheid en identificatie dan andere belangrijke kwaliteiten van een groep zoals competentie (Leach, Ellemers & Barreto 2007). Ook blijken mensen zich eerder in te zetten voor hun groep wanneer dat door andere groepsleden wordt gezien als een uiting van moreel gedrag dan wanneer het gezien wordt als een vorm van competent gedrag (Ellemers, Pagliaro, Barreto & Leach 2008). Samengenomen laten deze bevindingen zien dat mensen veel waarde hechten aan moraliteit, zowel op het individuele als op het groepsniveau, en dat mensen meer gemotiveerd zijn om moreel gedrag te vertonen (d.w.z. het goede doen) dan om hun competentie te tonen (d.w.z. het slimme doen). Is het presenteren van sociale gelijkheid als een morele verplichting dan mogelijk een effectieve manier om mensen te motiveren om ongelijkheid tegen te gaan?

Het antwoord op deze vraag is ja en nee. Door autochtone Nederlanders te confronteren met het feit dat er ongelijkheid is en te benadrukken dat het een morele verplichting is om dit tegen te gaan, kunnen zij zich mogelijk schuldig gaan voelen over hun plaats in de samenleving. Wanneer mensen geconfronteerd worden met het feit dat hun groep onterecht wordt beoordeeld, rapporteren ze vaak schuldgevoelens (Powell, Branscombe & Schmitt 2005) – een morele emotie. Dit soort gevoelens vinden mensen vervelend, en daarom zijn ze gemotiveerd om zulke gevoelens te vermijden en/of te verminderen. Schuld verschilt van andere emoties, zoals empathie. Omdat het zich richt op 'het zelf' in plaats van op 'de ander', zullen mensen meer geneigd zijn dit nare gevoel voor *zichzelf* te verminderen in plaats van degenen die gedupeerd zijn te helpen. Zo laat onderzoek zien dat schuldgevoelens bij leden van hoge-statusgroepen hen meer bereid maken gedupeerde lage-statusgroepsleden te compenseren, maar niet leiden tot meer steun voor beleid dat gericht is op het bevorderen van gelijke kansen voor lage-statusgroepen. Toch is dat laatste nodig voor het bewerkstelligen van daadwerkelijke sociale verandering. Daarnaast is het erkennen van een ongelijk systeem dat de eigen groep beoordeelt, bedreigend voor de morele groepsidentiteit (Branscombe, Doosje & McGarty 2002). Om deze morele bedreiging te vermijden, kan het voorkomen dat leden van meerderheidsgroepen ongelijkheid ontkennen (Ellemers, Spears & Doosje 2002), het bestaan van racisme bagatelliseren (Applebaum 1997) of de privileges van hun groep rechtvaardigen (Harth, Kessler & Leach 2008). Deze defensieve reacties zijn soms gericht op het in stand houden van de privileges en de macht van de eigen groep, maar kunnen ook het gevolg zijn van een oprechte wens om zichzelf of de eigen groep als moreel te zien (Applebaum 1997).

Wanneer we nadenken over manieren waarin de moraliteit van sociale gelijkheid kan worden benadrukt, is het daarom van belang om rekening te houden met deze defensieve reacties en na te gaan of het mogelijk is deze reacties te omzeilen.

Moraliteitsframing

Wij hebben geprobeerd een alternatieve manier te ontwikkelen om leden van hoge-statusgroepen bewust te maken van sociale ongelijkheid en de morele implicaties hiervan, zonder gevoelens van dreiging en schuld op te roepen. We hebben ons gebaseerd op de literatuur over zelfregulatie. Hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen het bereiken van gewenste doelen via een preventiefocus (gericht op verantwoordelijkheden en verplichtingen) of een promotiefocus (gericht op aspiraties en idealen) (Higgins 1997, 1998). In overeenstemming hiermee wordt in recent werk een onderscheid gemaakt tussen twee vormen van moraliteit: prescriptieve versus proscriptieve moraliteit (Janoff-Bulman, Sheikh & Hepp 2009). Proscriptieve moraliteit richt zich op wat men *niet* moet doen, terwijl de nadruk bij prescriptieve moraliteit wordt gelegd op wat men *wel* moet doen. Proscriptieve moraliteit wordt gezien als onontkoombaar. Het is gericht op het vermijden van ongewenst gedrag en verwijst naar verplichtingen. Prescriptieve moraliteit wordt daarentegen gezien als meer vrijwillig. Het is gericht op het vertonen van goed gedrag en het realiseren van wensen (Janoff-Bulman et al. 2009).

Op basis van dit onderscheid in de wetenschappelijke literatuur onderzochten wij of het iets uitmaakt wanneer sociale gelijkheid wordt gepresenteerd als moreel ideaal in plaats van als morele verplichting. Wij voorspelden dat de bereidheid van leden van hoge-statusgroepen sociale gelijkheid na te streven groter is wanneer gelijkheid wordt gepresenteerd als moreel ideaal in plaats van als een morele verplichting. De reden hiervoor is dat we verwachten dat een moreel ideaal minder bedreigend is voor de sociale identiteit van groepsleden met een hoge maatschappelijke status, en meer positieve motivatie en gedrag zal opleveren dan een morele verplichting.

In drie onderzoekslijnen onderzochten wij de invloed van deze morele framing (het presenteren van sociale gelijkheid als moreel ideaal versus morele verplichting) op de reacties van autochtone Nederlanders. In de eerste lijn onderzochten we de reacties van autochtone Nederlanders door te vragen naar hun opvattingen ten aanzien van sociale gelijkheid en culturele diversiteit. In de tweede lijn onderzochten we hoe de verschillende moraliteitsframes lichamelijke (cardiovasculaire) stressreacties beïnvloeden. In

de derde lijn gingen we nog een stapje verder en onderzochten we zowel zelfverklaarde opvattingen als lichamelijke stressreacties bij autochtone Nederlanders tijdens een interactie met een allochtone Nederlander. Hieronder bespreken wij de belangrijkste resultaten uit deze drie lijnen van onderzoek.

2. De effecten van moraliteitsframing op attitudes ten aanzien van sociale gelijkheid

In twee experimenten lieten we mensen een fictief krantenartikel lezen. De titel van het artikel was 'Allochtone Nederlanders verdienen minder dan autochtone Nederlanders met hetzelfde opleidingsniveau'. In het artikel stond dat het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) recentelijk onderzoek had gedaan naar de inkomensverschillen en loopbaankansen onder allochtone en autochtone werknemers. Er stond een grote grafiek in het artikel waarin de inkomensverschillen tussen allochtone en autochtone Nederlanders over een periode van tien jaar na afstuderen in kaart waren gebracht. Ook stond er een foto van een witte man van middelbare leeftijd die zogenaamd de senior onderzoeker van het CBS was, genaamd Gerard. Nadat de verschillen tussen allochtone en autochtone Nederlanders in termen van salaris en loopbaankansen waren duidelijk gemaakt, stond in het artikel dat deze verschillen niet te verklaren waren door opleidingsniveau – en dus onrechtvaardig waren. Vervolgens kregen de deelnemers een van de twee moraliteitsframes te zien. In de *morele-idealenconditie* werd verteld dat de huidige situatie *een kans* biedt om wat aan de ongelijkheid te doen en dat het werken in een cultureel diverse omgeving autochtone Nederlanders vaak helpt om hun idealen omtrent tolerantie en rechtvaardigheid richting allochtone collega's te bereiken. Vervolgens werden deelnemers uitgenodigd op te schrijven wat voor manieren zij konden bedenken om het morele ideaal van gelijkheid te bereiken. In de *morele-verplichtingenconditie* lazen deelnemers dat de huidige situatie de *verplichting* met zich meebrengt om wat aan de ongelijkheid te doen en dat het werken in een cultureel diverse omgeving autochtone Nederlanders vaak helpt om hun verplichtingen van tolerantie en rechtvaardigheid richting allochtone collega's na te komen. Hierna werden deelnemers uitgenodigd op te schrijven welke manieren zij konden bedenken om de morele verplichting van gelijkheid na te komen.

De resultaten van deze eerste twee studies lieten zien dat het presenteren van sociale gelijkheid als moreel ideaal in plaats van als een morele verplichting leidt tot positievere reacties onder autochtone Nederlanders. Zo verzonnen mensen in de morele-idealenconditie meer verschillende

dingen die ze zouden kunnen doen om gelijkheid te bereiken (en noemden minder dingen die ze moesten laten om ongelijkheid te verminderen) dan mensen in de morele-verplichtingenconditie. Ook gaven mensen in de morele-idealenconditie aan meer steun te willen geven aan positieve-actieprogramma's gericht op het vergroten van de instroom van allochtone leidinggevendenden, dan mensen in de morele verplichtingen conditie.

In een derde studie vroegen we autochtone werknemers in verschillende organisaties zich in te beelden dat hun organisatie had besloten om de instroom van allochtone werknemers te vergroten. Wij vroegen hun zich in te denken wat zij konden doen om het morele ideaal van gelijke behandeling van hun allochtone collega's te bereiken (*morele-idealenconditie*) of wat ze konden doen om de morele verplichting van gelijke behandeling van hun allochtone collega's na te komen (*morele-verplichtingenconditie*). Dit kleine verschil in de manier waarop we hun vroegen over de situatie na te denken had grote gevolgen. We vonden dat mensen meer steun rapporteerden voor positieve actie, positiever waren over culturele diversiteit, meer prioriteit gaven aan sociale gelijkheid en minder bedreiging ervoeren als gelijkheid was afgeschilderd als moreel ideaal in plaats van als morele verplichting.

In een vierde studie – wederom afgenomen onder autochtone werknemers – onderzochten we of het benadrukken van idealen versus verplichtingen altijd dit soort effecten heeft, los van de vraag of het om moraliteit gaat. Om dit na te gaan vergeleken we in deze studie de effecten van het presenteren van sociale verandering als ideaal versus verplichting in termen van competentie in plaats van moraliteit. In de competentie-idealenconditie lazen deelnemers dat uit interviews met autochtone werknemers bleek: 'Autochtone werknemers die de mogelijkheid aangrijpen om te leren over de achtergronden van hun allochtone collega's, geven vaak aan dat dit ze echt helpt hun idealen op het gebied van werkcompetenties en carrièresucces te verwezenlijken.' In de competentie-verplichtingenconditie lazen mensen: 'Autochtone werknemers die hun plicht vervullen om te leren over de achtergronden van hun allochtone collega's, geven vaak aan dat dit ze echt helpt de eisen die ze aan zichzelf stellen op het gebied van werkcompetenties en carrièresucces na te komen.' Zoals verwacht, vonden we dat de effecten van de idealen- versus verplichtingenframes alleen zichtbaar waren wanneer het moraliteit betrof en niet wanneer het competentie betrof. Als het om competentie ging, bleef de houding ten aanzien van sociale gelijkheid en culturele diversiteit dus hetzelfde, ongeacht of sociale gelijkheid werd gepresenteerd als ideaal of als verplichting. Dit wijst op de centrale rol van moraliteit in dit verband, en laat zien dat het niet alleen gaat om verschillen in de manieren waarop mensen idealen versus verplichtingen ervaren.

Voor zover wij weten, zijn dit de eerste studies die laten zien dat het presenteren van sociale gelijkheid als een moreel ideaal – in plaats van als een morele verplichting – effectiever is in het creëren van positievere attitudes ten aanzien van sociale verandering en gelijkheid. Onze onderzoeksresultaten maken duidelijk dat het niet alleen belangrijk is om de morele aspecten van sociale gelijkheid aan te kaarten, het maakt ook heel veel uit op wat voor manier dit gebeurt – door te verwijzen naar een moreel ideaal of een morele verplichting.

3. Lichamelijke stressreacties op moraliteitsframing

Als vervolg op deze eerste resultaten, wilden we beter onderzoeken *waarom* morele idealen zoveel beter werken dan morele verplichtingen. Zoals eerder beschreven, verwachtten we dat morele verplichtingen mogelijk tot meer stress en daardoor tot meer ontkenning van de sociale ongelijkheid zullen leiden bij leden van bevooroordeelde groepen. In de tweede onderzoekslijn toetsten we of dit inderdaad het geval is. Wij baseerden onze aanpak hiervoor op het biopsychosociale model van Blascovich en Tomaka (1996). Volgens dit model zijn mensen in een gemotiveerde toestand ofwel uitgedaagd ofwel bedreigd. Uitdaging treedt op wanneer mensen het idee hebben dat ze een lastige situatie goed aankunnen. Wanneer mensen het idee hebben dat ze een lastige situatie niet aankunnen, zorgt dit voor bedreiging. Deze twee verschillende motivatietoestanden – bedreiging en uitdaging – zijn op cardiovasculair niveau vast te stellen aan de hand van veranderingen in hartslag en bloeddruk, die mensen niet zelf in de hand hebben. De psychologische ervaring van bedreiging wordt gekenmerkt door vaatvernauwing, terwijl de psychologische ervaring van uitdaging samengaat met vaatverwijding. Door de cardiovasculaire reacties van mensen te bestuderen, waren we dus in staat om hun reacties op onze instructies in kaart te brengen, op een manier die minder gevoelig is voor pogingen om wenselijke antwoorden te geven dan bij meer traditionele vragenlijstmetingen.

Deelnemers aan het onderzoek werden beplakt met sensoren en kregen een bloeddrukmeter om, waarmee hun cardiovasculaire reacties tijdens het onderzoek konden worden gevolgd. Zij lazen hetzelfde fictieve krantenartikel dat we in onze eerdere onderzoeken gebruikten. Vervolgens vroegen wij de ene groep mensen om een mondeling betoog te houden over sociale gelijkheid als een moreel ideaal en een andere groep om een mondeling betoog te houden over sociale gelijkheid als morele verplichting. Gedurende het

gehele experiment werden cardiovasculaire reacties gemeten; de betogen van de deelnemers werden op video opgenomen voor nadere analyse. Zoals voorspeld, bleek dat de deelnemers die waren uitgenodigd te spreken over sociale gelijkheid als moreel ideaal, cardiovasculaire reacties vertoonden die duiden op het ervaren van meer uitdaging dan de deelnemers die gevraagd was te spreken over sociale gelijkheid als morele verplichting ervoeren. Daarnaast waren er aanwijzingen dat mensen die spraken over sociale gelijkheid als ideaal, meer enthousiasme toonden tijdens de taak. Dit bleek bijvoorbeeld uit het feit dat zij significant sneller spraken dan de deelnemers die waren uitgenodigd te spreken over sociale gelijkheid als morele verplichting. Deze bevindingen laten zien dat de effecten van moraliteitsframing verder gaan dan het instemmen met bepaalde opvattingen of maatregelen: ook op maten waarop mensen minder invloed hebben, zoals cardiovasculaire reacties en spreekgedrag, zien we significante verschillen. Mensen *zeggen* dus niet alleen positiever te zijn over sociale gelijkheid wanneer ze dit zien als moreel ideaal, ze lijken zich ook *zo te voelen* en te *gedragen*.

4. Het effect van moraliteitsframing tijdens intergroepscontact

In de twee laatste experimenten, waar we tijdens het schrijven van deze bijdrage nog mee bezig zijn, willen we de effecten van moraliteitsframing – in termen van cardiovasculaire reacties en gedrag – in kaart brengen tijdens contact met leden van lage-statusgroepen. Omdat een belangrijk deel van sociale verandering ook betekent dat leden van hoge-statusgroepen zich constructief opstellen tijdens interacties met leden van lage-statusgroepen, onderzochten wij de invloed van moraliteitsframing op stressreacties tijdens intergroepscontact. Aan de ene kant lijkt het aannemelijk dat autochtone Nederlanders die positief zijn ten aanzien van sociale verandering minder stressreacties zullen vertonen tijdens een interactie met een allochtone Nederlander. Aan de andere kant zou het ook kunnen dat het daadwerkelijk in de praktijk brengen van positieve voornemens ten aanzien van sociale verandering (in een intergroepsinteractie) kan leiden tot meer stressreacties onder autochtone Nederlanders. Om deze twee verschillende uitkomsten te toetsen, kijken we in deze onderzoekslijn naar de lichamelijke stressreacties van autochtone Nederlanders tijdens een interactie met een allochtone Nederlander. Deelnemers lazen wederom het fictieve krantenartikel en werden blootgesteld aan een van de twee moraliteitsframes – waarin

sociale gelijkheid werd gepresenteerd als moreel ideaal of als morele verplichting. Na het lezen van het artikel rapporteerden deelnemers eerst hun opvattingen ten aanzien van culturele diversiteit en positieve actie, zoals in onze eerdere studies. Vervolgens werd hun verteld dat ze – via een webcam – met een andere deelnemer gingen discussiëren over het artikel. Alle deelnemers kregen op dat moment een vooraf opgenomen video te zien waarin een allochtone Nederlander zichzelf voorstelde, vertelde dat ze op Curaçao was geboren en zei dat ze ook het krantenartikel had gelezen. Zij was zichtbaar beplakt met dezelfde sensoren als de deelnemers en zat in eenzelfde soort onderzoeksruimte om zo aannemelijk te maken dat deze deelnemer inderdaad in een van de andere experimentele ruimtes zat. Deelnemers werd na het zien van deze video gevraagd om hun eigen videoboodschap in te spreken en daarin aan te geven of zij allochtoon of autochtoon waren (om zo hun groepslidmaatschap te benadrukken). Nadat de deelnemers zich op deze manier hadden voorgesteld, namen ze een tweede videoboodschap op. Ook deze keer werd hun verteld dat hun boodschap naar de allochtone deelnemer zou worden gestuurd. Voor deze video werd hun gevraagd hun mening te geven over maatregelen om gelijke kansen voor allochtone Nederlanders te bevorderen. Gedurende dit gehele proces werden de cardiovasculaire reacties van de onderzoeksdeelnemers gemeten.

De eerste resultaten van dit onderzoek maken duidelijk dat het *nadenken* over maatregelen om gelijke kansen te bevorderen iets anders is dan hierover te spreken met een vertegenwoordiger van de achtergestelde groep. Hoewel ook hier deelnemers die hadden nagedacht over gelijkheid als moreel ideaal, positievere opvattingen ten aanzien van sociale gelijkheid rapporteerden, gebeurde er iets anders wanneer ze daadwerkelijk in contact traden met een allochtone Nederlander. De cardiovasculaire reacties laten zien dat een confrontatie met een vertegenwoordiger van een achtergestelde groep juist meer bedreiging oproept wanneer gelijkheid is gepresenteerd als moreel ideaal in plaats van als morele verplichting. Onze analyses laten zien dat deze bedreiging niet geassocieerd is met (impliciete) vooroordelen, vijandigheid of een expliciet negatief beeld van allochtone Nederlanders. De ogenschijnlijk tegenstrijdige bevindingen – opvattingen die aangeven dat men sociale gelijkheid belangrijk vindt, maar het ervaren als bedreiging tijdens een intergroepsinteractie – kunnen verklaard worden aan de hand van de veronderstelling dat er voor mensen die positiever zijn over gelijkheid ook meer op het spel staat tijdens een interactie met een vertegenwoordiger van een achtergestelde groep. Mogelijk is het zo dat naarmate mensen meer waarde hechten aan gelijke behandeling, mensen ook meer hun best

doen om dit in de praktijk te brengen tijdens een intergroepsinteractie, waardoor de situatie inspannender is en dus (in eerste instantie) meer bedreiging oproept.

5. Conclusies

Leden van meerderheidsgroepen, zoals autochtone Nederlanders, hebben vaak weerstand tegen sociale verandering ten aanzien van een meer gelijke samenleving. Als leden van groepen met een hogere status dan andere groepen zijn zij vaak gemotiveerd om deze status te behouden. Zo kunnen mannelijke wetenschappers weerstand bieden tegen maatregelen om het aantal vrouwelijke hoogleraren te vergroten. Een ander voorbeeld is wanneer autochtone werknemers protesteren tegen het diversiteitsbeleid van een organisatie dat zich expliciet richt op het aantrekken van allochtoon talent. In ons onderzoek stelden we voor dat de manier waarop mensen tegen sociale gelijkheid aankijken deels beïnvloedt hoe mensen op sociale verandering zullen reageren. Zo is de focus op mogelijk statusverlies van de eigen groep – autochtone Nederlanders, mannen – slechts één perspectief op sociale verandering. Een andere kijk op sociale gelijkheid is om het te zien als kans om de morele idealen van tolerantie en rechtvaardigheid te bereiken. Wij onderzochten in verschillende experimenten of de manier waarop sociale gelijkheid wordt gepresenteerd invloed heeft op de reacties van autochtone deelnemers. Wij maakten hierbij onderscheid tussen het presenteren van sociale gelijkheid als moreel ideaal – iets wat we kunnen nastreven – en als morele verplichting – iets wat we dienen na te komen. Zoals hierboven is uitgelegd vonden we significante verschillen in de reacties van mensen op basis van welk frame zij lazen – met een focus op gelijkheid als moreel ideaal of als morele verplichting. Mensen in de morele-idealengroep rapporteerden vergeleken met de morele-verplichtingengroep meer positieve intergroepsattitudes en lieten cardiovasculaire patronen zien in lijn met uitdaging in plaats van met bedreiging tijdens een betoog over gelijkheid. Tijdens een interactie met een allochtone Nederlander, lieten mensen in de morele-idealengroep echter meer cardiovasculaire patronen zien in lijn met bedreiging dan met uitdaging vergeleken met de morele-verplichtingengroep. Wij denken dat deze laatste bevinding mogelijk suggereert dat wanneer mensen meer waarde hechten aan sociale gelijkheid, omdat zij het zien als ideaal in plaats van als verplichting, zij meer bereid zijn om ongelijkheid aan te pakken – ook in interactie met allochtone Nederlanders. Het kan dat

dit de intergroepsinteractie moeilijker – en dus bedreigender – maakt voor autochtone Nederlanders. Tegelijkertijd lijkt het aannemelijk dat zulke (moeilijkere) interacties met leden van benadeelde groepen een belangrijke deel zijn van het pad naar een meer gelijke samenleving: *zonder strijd geen overwinning*.

Praktische implicaties

Ons werk heeft belangrijke implicaties voor de praktijk. Inzicht in het feit dat een simpel verschil in taalgebruik tot geheel verschillende opvattingen en reacties kan leiden, is van belang voor juridische en communicatieprofessionals en voor beleidsmakers. Omdat internationale mensenrechten zijn gefundeerd in het antidiscriminatieprincipe (Amnesty International), bestaan in veel landen wetten die verschillende vormen van discriminatie verbieden. Zulke wetten zijn, per definitie, geformuleerd als verplichtingen en/of als verboden in plaats van als idealen. De wet, inclusief antidiscriminatiewetgeving, dient het doel om transgressies te definiëren en reguleert menselijke gedrag voornamelijk door middel van (de dreiging van) sancties (Shavell 2002). Vanuit een juridisch perspectief wordt taal gebruikt om de regels en sancties – vaak in termen van verplichtingen en verboden – helder te formuleren. Daarbij wordt vaak weinig aandacht besteed aan de *psychologische* implicaties van taal en de mogelijkheden die dit biedt om mensen ertoe te brengen hun gedrag te *veranderen*. Zo wordt de boodschap al snel dat discriminatie verboden en gelijke behandeling verplicht is. De resultaten uit ons onderzoek laten zien dat dit ongewenste effecten kan hebben. Als het doel is om een meer positieve houding te krijgen ten aanzien van sociale gelijkheid, is het effectiever om de nadruk te leggen op morele *ideal*en in plaats van alleen te hameren op verplichtingen. Het lijkt er daarom op dat een gecombineerde visie van sociale psychologie en recht – dus *een interdisciplinaire benadering* – zou kunnen leiden tot waardevolle nieuwe inzichten en een meer effectieve aanpak van gelijkheid en non-discriminatiekwesities. Zo zou op basis van de bevindingen van bovenstaand onderzoek ervoor gekozen kunnen worden om antidiscriminatiewetgeving te vertalen in aanvullende gedragsrichtlijnen die zijn geformuleerd in termen van idealen en kansen in plaats van in termen van verplichtingen en verboden. Dit soort richtlijnen zou mensen kunnen motiveren zich in te zetten voor gelijkheid, in aanvulling op het voorkomen van discriminatie. Als het doel bijvoorbeeld is om het percentage vrouwelijke hoogleraren aan Nederlandse universiteiten te verhogen, zal het benoemen van dit doel

als verplichting waarschijnlijk weerstand oproepen. Het zou volgens onze resultaten effectiever zijn om gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in de wetenschap een moreel ideaal te noemen dat we gezamenlijk nastreven. We verwachten dat dit mensen meer zal inspireren om genderdiversiteit te omarmen en te steunen, in plaats van weerstand te bieden tegen positieve actie gericht op het vergroten van kansen voor vrouwelijke academici.

Het onderzoek dat we hier hebben beschreven was voornamelijk gericht op het in kaart brengen van de onderliggende psychologische processen van verschillende morele motivaties. Desalniettemin hebben de bevindingen van dit onderzoek heel concrete implicaties voor professionals in diversiteitsmanagement, beleidsontwikkeling en personeelszaken, omdat taalkundige framing werd gebruikt om deze morele motivaties te bewerkstelligen. De bevindingen van dit onderzoek tonen het belang aan van ogenschijnlijk kleine verschillen in woorden die worden gekozen om over gelijkheid te praten of te schrijven. Onze bevindingen suggereren bijvoorbeeld dat, wanneer een organisatie een bepaald beleid heeft betreffende culturele diversiteit en gelijke behandeling binnen de organisatie, het presenteren van gelijkheid als het morele ideaal (in plaats van verplichting) van de organisatie zal leiden tot meer coöperatie van haar medewerkers. Want hoewel maatregelen als positieve actie zullen zorgen voor een verhoogde instroom van etnische minderheden in een organisatie, zorgen deze maatregelen niet per definitie voor een positieve houding ten aanzien van culturele diversiteit onder de medewerkers. Daarom doet een organisatie er goed aan om naast het vergroten van culturele diversiteit onder de medewerkers, zich ook actief in te zetten om positieve attitudes ten aanzien van diversiteit en gelijkheid te cultiveren. En ook al lijken bepaalde taalkeuzes minder belangrijk dan de inhoud van bepaalde diversiteitsbevorderende maatregelen, ons onderzoek laat zien dat dergelijke keuzes in formuleringen wel degelijk verstrekkende gevolgen kunnen hebben wat betreft de steun en medewerking van mensen. Voorstanders van gelijkheid in bijvoorbeeld de politiek, het onderwijs of de private sector kunnen de overtuigingskracht van hun egalitaire boodschap vergroten door gelijkheid neer te zetten als een moreel ideaal in plaats van verplichtingen te benadrukken. Kortom: Als we willen leven in een samenleving waarin alle mensen, ongeacht hun afkomst, gelijkwaardig worden behandeld, lukt dat beter als we dat niet doen omdat dat moet, maar omdat gelijkheid een moreel ideaal is dat we blijvend nastreven.

Referenties

- Amnesty International, <http://www.amnesty.org/en/discrimination>
- Applebaum, B. (1997), 'Good liberal intentions are not enough! Racism, intentions and moral responsibility', *Journal of Moral Education*, 4, p. 409-421.
- Blascovich, J., & Tomaka, (1996). The biopsychosocial model of arousal regulation. *Advances in Experimental Social Psychology*, 28, p. 1-51.
- Branscombe, N.R., B. Doosje & C. McGarty (2002), 'Antecedents and consequences of collective guilt', in: D.M. Mackie & E.R. Smith (eds), *From prejudice to intergroup emotions: Differentiated reactions to social groups*, New York and Hove: Psychology Press, p. 49-66.
- Dwan, K. & J.S. Western (2003), 'Patterns of social inequality', in: I. McAllister, S. Dowrick and H. Riaz (eds), *The Cambridge Handbook of Social Sciences in Australia*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellemers, N. & A.E.R. Bos (1998), 'Social identity, relative deprivation, and coping with the threat of position loss: A field study among native shopkeepers in Amsterdam', *Journal of Applied Psychology*, 28, p. 1987-2006.
- Ellemers, N., S. Pagliaro, M. Barreto & C.W. Leach (2008), 'Is it better to be moral than smart? The effects of morality and competence norms on the decision to work at group status improvement', *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, p. 1397-1410.
- Ellemers, N., R. Spears & B. Doosje (2002), 'Self and social identity', *Annual Review of Psychology*, 53, p. 161-186.
- Esses, V.M., J.F. Dovidio, L.M. Jackson & T.L. Armstrong (2001), 'The immigration dilemma: The role of perceived group competition, ethnic prejudice, and national identity', *Journal of Social Issues*, 3, p. 389-412.
- Harth, N.S., T. Kessler & C.W. Leach (2008), 'Advantaged group's emotional reactions to intergroup inequality: The dynamics of pride, guilt, and sympathy', *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1, p. 115-129.
- Higgins, E.T. (1997), 'Beyond pleasure and pain', *American Psychologist*, 52, p. 1280-1300.
- Higgins, E.T. (1998), 'Promotion and prevention: Regulatory focus as a motivational principle', *Advances in Experimental Social Psychology*, 30, p. 1-46.
- Janoff-Bulman, R., S. Sheikh & S. Hepp (2009), 'Proscriptive versus prescriptive morality: Two faces of moral regulation', *Journal of Personality and Social Psychology*, 96, p. 521-537.
- Leach, C.W., N. Ellemers & M. Barreto (2007), 'Group virtue: The importance of morality (vs. competence and sociability) in the positive evaluation of in-groups', *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, p. 234-249.
- Lowery, B.S., M.M. Unzueta, E.D. Knowles & P. Goff (2006), 'Concern for the in-group and opposition to affirmative action', *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, p. 961-974.
- Maass, A., M. Cadinu, G. Guarnieri & A. Grasselli (2003), 'Sexual harassment under social identity threat: The computer harassment paradigm', *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, p. 853-870.
- O'Brien, L.T., D. Garcia, C.S. Crandall & J. Kordys (2010), 'White Americans' opposition to affirmative action: Group interest and the harm to beneficiaries objection', *British Journal of Social Psychology*, 4, p. 895-903.
- Powell, A.A., N.R. Branscombe & M.T. Schmitt (2005), 'Inequality as ingroup privilege or outgroup disadvantage: The impact of group focus on collective guilt and interracial attitudes', *Personality and Social Psychology Bulletin*, 3, p. 508-621.
- Scheepers, D. & N. Ellemers (2005), 'When the pressure is up: The assessment of social identity threat in low and high status groups', *Journal of Experimental Social Psychology*, 41, p. 192-200.

- Schwartz, S. (1992), 'Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries', in: M. Zanna (ed.), *Advances in experimental social psychology*, Vol. 25, San Diego, CA: Academic Press Inc., p. 1-65.
- Shavell, S. (2002), 'Law versus morality as regulators of conduct', *American Law and Economics Review*, 4, p. 227-257.
- Sidanius, J. & F. Pratto (1999), 'Social dominance theory: A new synthesis', *Social dominance*, New York: Cambridge University Press, p. 31-57.
- Skitka, L.B., C.W. Bauman & E.G. Sargis (2005), 'Moral conviction: Another contributor to attitude strength or something more?', *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, p. 895-917.
- Tajfel, H. & J.C. Turner (1986), 'The social identity theory of inter-group behavior', in: S. Worchel & L.W. Austin (eds), *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall.
- Western, J.S., K. Dwan & Z. Kebonang (2005), 'The importance of visibility for social inequality research', *Australian Journal of Social Issues*, 1, p. 125-141.
- Wilson, T.C. (2006), 'Whites' opposition to affirmative action: Rejection of group-based preferences as well as rejection of blacks', *Social Forces*, 1, p. 111-120.

Inleiding

In deze bijdrage zullen wij ingaan op de noodzaak van onderzoek naar de praktijken van in- en exclusie van de Ander op de arbeidsmarkt, en op de werkplek in het bijzonder. Bovendien brengen wij een nieuw inzicht te geven in de mogelijkheden die management en arbeidsorganisaties heeft om de inclusie van de Ander via dit gebied en de activiteiten te verbeteren. Dit thema is wetenschappelijk gezien van belang doordat de constructie wij

Dr. Carsten Evers is universitair docent Strategisch Personeelbeheer Management aan het Instituut for Management Research en medeoprichter van het onderzoeksbureau de Factories der Organisatie. Hij is tevens voorzitter van de Raad van Bestuur van de Hogeschool van Utrecht. Hij is tevens voorzitter van de Raad van Bestuur van de Hogeschool van Utrecht. Hij is tevens voorzitter van de Raad van Bestuur van de Hogeschool van Utrecht. Hij is tevens voorzitter van de Raad van Bestuur van de Hogeschool van Utrecht.

Universiteit Utrecht

Universiteitsbibliotheek Utrecht
Postbus 80124
3508 TC Utrecht

Telefoon 030-253 6612

*Utrecht University Library
PO Box 80124
3508 TC Utrecht
The Netherlands*

Phone +31 30 253 6612

Dit is een elektronische levering van het door u aangevraagde document.
Uitsluitend voor persoonlijk gebruik.
Bij vragen over de levering mail naar bibliotheek@uu.nl

This is an electronic delivery of the document you requested.
For personal use only.
If you have questions please mail to library@uu.nl

STATUS
Document Delivery
SOURCE
PATRON
BORROWER
QGJ
LENDERS

TYPE
Copy
REQUEST DATE
05/29/2019
RECEIVE DATE

OCLC #
900647496
NEED BEFORE
06/28/2019

196004961

DUE DATE

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

LOCAL ID RTH : G10-55
AUTHOR Marija Davidović; Ashley Terlouw

ARTICLE AUTHOR

TITLE Diversiteit en discriminatie /

ARTICLE TITLE Hoe motiveer je mensen om zich in te zetten voor sociale gelijkheid? / How to motivate

IMPRINT 2015

FORMAT Book

ISBN 9789089648020

EDITION

VOLUME

NUMBER

DATE

PAGES

149-163

INTERLIBRARY LOAN INFORMATION

VERIFIED source=utrechtuniversity.worldcat.org:worldcat;
MAX COST OCLC IFM - 13.00 EUR
LEND CHARGES
LEND RESTRICTIONS

AFFILIATION
COPYRIGHT US:CCG

SHIPPED DATE
FAX NUMBER
EMAIL

ODYSSEY
ARIEL FTP
ARIEL EMAIL

BILL TO UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT
IBL BUREAU
POSTBUS 80124
UTRECHT, NL 3508 TC

PATRON INFORMATION

PATRON ID Donge101@soliscom.uu.nl
PATRON STATUS UU staff
PATRON PHONE
PATRON FAX
PATRON EMAIL G.vanDongen@uu.nl
PATRON NOTE TAVERNE (geen factuur)

PATRON NAME van Dongen, Guido
PATRON ADDRESS , US

PATRON DEPARTMENT Please select
PICKUP LOCATION

SHIPPING INFORMATION

SHIP VIA Library Mail
SHIP TO UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT
IBL BUREAU
POSTBUS 80124
UTRECHT, NL 3508 TC

RETURN VIA
RETURN TO

15 pages scanned